

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 66 (1981)
Heft: 17

Artikel: Davos las culissas dallas revoltas dils giuvenils
Autor: Simeon, Pieder
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882244>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 22.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Dedicau a nies nunemblideivel Paul Decurtins che fuva en emprema lingia in perschadiu bab da famiglia ed in bien amitg da nus tuts che vein enconuschiu el

Davos las culissas dallas revoltas dils giuvenils

Extracts ord las tesas dalla Cumissiun federala per damondas dalla giuventetgna *

da Pieder Simeon

Dil reminent, en Svizra ed en special entras ils politichers da nossa tiaretta ha ei buca dau exnum bia renconuschientscha per quei rapport dalla Cumissiun federala per damondas dalla giuventetgna, per quei cudischet ch'ei vegnius cumpilau per incarica ufficiala en connex cun las revoltas dils giuvenils sco ellas ein sefatgas aschi el decuors dad uonn, da 1980/81. Mo tgei vul ins far grond curvien. Matei ch'ils politichers vessen spitgau in rapport plein hosannas ed allelujas per tut quei ch'els quantan d'haver prestau la finala a pro dalla giuventetgna, e lu specialmein per tut quei ch'els quantan insumma far per «il progress» da tuts temps vegnents. Interessant eisi denton da constatar ils plaids da renconuschientscha ch'ei vegni exprimi egl exteriur davart quei rapport menziunau. Schizun entras ils politichers. Forsa merets snegai als profets ell'atgna tiara? Il cancellier Helmut Schmidt duei haver legiu il rapport en in tratg ed haver renconuschiu el publicamein. Hans-Jochen Vogel ha enconuschentamein envidau ils auturs dil rapport a Berlin, e duei suenter ina discussiun cun els esser staus impressiunaus e perschadius da lur publicaziun. La televisiun dall'Austria ha cun ina emisiun davart las «tesas» da quei rapport raccoltau ecos e resuns sco aunc darar.

* Thesen zu den Jugendunruhen 1980, aufgestellt von der Eidgenössischen Kommission für Jugendfragen. Da retrer tier: Bundesamt für Kulturpflege, Postfach, 3000 Bern 6

Per situar

Negina tema! Ei setracta concretamein buca dalla giuventetgna romontscha, era buca dils giuvenils romanians che dattan ed han forsein dallas gadas dau caschun per frunts rubigliai, egliadas recentas e smanis pli curios als honoraris dalla pli differenta provegnientscha enteifer nossas scheinas culturalas e linguisticas. Conflicts da generaziun che semanifesteschan en divergenzas pli u meins essenzialas el far e demanar ein sil mund entir pli veglias che paun e latg, ed han consequentamein era nuota schanegiau la Romontschia.

Manegiau eisi las revoltas e las acziuns da tempru destructiva aschibein enviers possess privat sco era public, sco ellas ein sefatgas en special el marcau da Turitg. Pia a Turitg, in marcau svizzer, buc ina dallas davosas perdetgas dil beinstar material da nossa Helvezia actuala.

E sche nus Romontschs e Grischuns essan entochen ussa stai schanegiai da quellas revoltas ed acziuns che nus numnein «caoticas», dat ei raschuns eclatantas persuerter. Ed ei cunvegn da mantener las relaziuns ed ils facturs che pon evitar il malesser exagerau gest dalla giuventetgna che ha da natira in pli liung futur terrester en mira. Avon in tempset hai jeu giu caschun da leger divers concepts da numerus scolars da differentas scolas secundaras dalla Surselva davart las revoltas dils giuvenils da Turitg. Quei che dat en égl: Els buca mo smanan, els san e scrivon che l'andanta qualidad da viver en nossas regiuns seigi aunc existenta. Ed els espriman lur malpuccau pigl ambient en tuts graus «betunaus» dils giuvenils turitgès. Bein po quella constataziun esser stagn generala, ella tucca denton nuota schi mal la nota. E tgei vessen nusauters manegiau e scret avon schi circa dus decennis davart il marcau da Turitg e sias purschidas schi «multifaras», quels onns leu che nus fuvan giuvenasters e vesevan co tons e tons serendevan engiuvians per «far carriera» e vegnir «rehs e beinstonts»? In segn simpatic ed empermettent eisi, sche nos giuvenils attestan da sesentir pli u meins detg bein en lur igniv. Denton sco detg, in bien igniv ei baghegiaus a moda e maniera subtila e tonpli delicat eisi da schurmegiar e mantener, eventualmein schizun dad optimalisar el.

Magari eisi ils quitaus, ils fastedis ed ils malpass dils auters che admoneschan ed intimeschan da ponderar ed agir cun giudezi e cunscienza tgei che cunvegn da far u da tralaschar.

En quei senn dueigien entginas tesas dalla Cumissiun federala per damondas dalla giuventetgna el connex cun las revoltas allegadas vegnir presentadas als lecturs digl Ischi semestril. E lubi a mi da tscheu e leu era

tangar relaziuns e fatgs che ein denton era sil precint da s'ignivar en nossas regiuns.

Ina pintga minoritad radicala?

Tenor la cumissiun menziunada constat ei che minoritads radicalas hagian provocau e muentau las revoltas dils giuvenils. Constar duess ei era che quellas minoritads seigien isoladas dalla pluralitad, – era dalla pluralitad dils giuvenils. Denton seigien ils problems da quellas minoritads buca isolai dils problems dalla pluralitad buca spirontamein mo giuvenila.

La violenza dallas minoritads radicalas vegn refusada dalla plipart dils giuvenils, era sch'els han per gronda part capientscha per las raschuns ed ils motivs da quella violenza. Era sche la violenza e las acziuns radicalas dallas minoritads ella vanaun dil malruaus sedifferenzieschan dalla maioritad, eisi buc indicau da differenziar claramain denter giuvenils radicals cun quels e quels problems ed ina maioritad da giuvenils pascheivels senza ni cun tut auters problems.

Ils giuvenils radicals ein per la plipart quels ch'ein pertuccai ed adossai expressivamein culs problems generals da nossa societad. Cunquei che talas nodascasa derivan pil pli dil temps d'affonza, ein quels giuvenils era meins resistibels ch'ils auters, – els han buc saviu svilupar la habilitad da vegnir a frida cun problems ch'ils auters damognan pli levamein. Biars dad els sedifferenzieschan denton era – el senn positiv – entras dapli sensibladad per malgiustias. Il fatg denton ch'ils problems dalla minoritad ein era quels da biars e biars auters giuvenils, semuossa eclatantamein cheutras, che lur postulats han recaltgau in schi vast resun.

Che la plipart dils giuvenils sedeporta pascheivlamein e datga pauc dallas revoltas, astga buc valer per attest ch'ella seigi internamein ruas-seivla e cuntenta. Remarcabel eisi che singuls giuvenils, respectivamein gruppaziuns da giuvenils, ein sedistanziadas mo detg sporadicamein ella publicitad da giuvenils activs. E nua che quei ei stau il cass, ha ei setractau da sedistanziar dalla violenza, denton buc dils giavischs implicai ed exprimi. Dalla retscherca SCOPE resulta, ch'ils biars giuvenils dil marcau da Turitg han capientscha per las raschuns ed ils motivs dallas revoltas.

In moviment senza fin e cunfin?

Finamiras e giavischs dil moviment actual dalla giuventetgna che fussen formulai ed ordinaï clar e logicamein dat ei buc. Era vegn il moviment dalla giuventetgna actuala buc tgamunaus e purtaus d'ina elita scolada sco ils anno 1968, – d'ina elita che fuss pipa dad analisar lur situaziun e quella dalla societad per lu fixar programs sistematici. Quellas acziuns senza mira e nunplanisadas dils moviments actuals dils giuvenils, astgan tenor las retschercas dalla cumissiun federala buc vegnir renfatschadas alla giuventetgna, plitost valien ellas sco renfatscha enviars nies sistem da scola che hagi buca saviu promover als giuvenils talent e talien per estructurar independentamein ils problems e dad encurir las soluziuns adequatas. Nossas scolas ein primarmein installadas e beindadas per porscher savida ed enconuschientschas che s'accumuleschan ad in attest da prestaziun che duei muntar la basa per ina carriera professiunala nudada dil success. Scolasts che sesprovan da promover l'indipendenza, la creatividad e da promover la personalitad, vegnan pil pli admoni schibein dils geniturs sco secapescha era dallas autoritads da mussar als affons «zatgei scosauda » e da desister dad experiments.

Ils giuvenils che van ozildi sin via per demonstrar, han pil pli fatg experienzias problematicas fetg directas e concretas e quei ch'els intendan: Disfar las malgiustias sco ellas semuossan da lur pugn e vesta, denton senza far pli gronds quitaus davart ils ulteriurs connexs che existan. Enstagl dallas finamiras ideologicas da tschels onns eisi ussa las pretensiuns pragmaticas che quantan: Sper il center autonom per ils giuvenils vegn ei per semeglia pretendiu che la situaziun dils emprendists vegni migliurada, las vias dil tuttafatg mecanisadas dueigien vegnir vivificadas per ils vivents, habitaziuns anzi pli humanas e finanziarmein acquistablas silmeins ed era per igl um cumin vegnan postuladas, lu scolas che tegnan plitost quen dils talents ed dils interess dils affons, subvenziuns per la «cultura alternativa» e.a.v. Quels postulats pertuccan gl'ambient pli direct e pli stretg e buc l'entira structura complexa dalla societad. Quels plaids forzs sco «autonomia» ed «anarchia» vegnan applicai en connex cun las pretensiuns ed ils giavischs menziunai, manegian lu era buc concepziuns civicas generalas, ein denton nuot auter ch'in giavisch per dapli «spazi liber», – spazi per saver sviluppar e realisar ideas che san esser individualmein detg variontas e che han sulettamein en quei senn in accent communabel, ch'ellas han apparentamein stuiu vegnir supprimidas. Senz'auter seresulta da quellas pretenziuns che nossa societad sco era nies uorden e nossas leschas vegnan

parzialmein messas en dubi. Las attaccas denton sedrezzan da principi buca primarmein encunter constituziun e lescha, mobein encunter relaziuns concretas da nosa veta che blocheschan la libertad per dabiars basegns vitals, per creatividad e per la segirezia necessaria digl individi. Pia buc autras leschas ei cheu la devisa, mobein ina outra atmosfera enteifer il stadi ei la finamira dallas pretensiuns menziunadas.

Mintgin mira tras ses egliers

La natira ha pil solit dau al carstgaun dun e talent da mirar e veser las caussas aschia, ch'ellas pericliteschan e reduceschan il pli pauc sia segirtad e sia identitad. Apparentamein contradictorica en quei senn ei la tendenza da veser caussas che stermentan e fan tema, en dimensiuns exageradas e disfiguradas. En connex cun las revoltas dils giuvenils che dubiteschan e pericliteschan effectivamein gl'uorden stabiliu, effectueschan omisduas tendenzas gest allegadas, ch'ins accepta dallas zun differentas explicaziuns ed interpretaziuns sulettamein quellas che pericliteschan il pli pauc l'atgna cuncepziun da viver, e ch'ins accentuescha e condemna il pli ferventamein e cun exageraziun il character dils schabetgs che stermentan il pli. Da quei seresulta ina moda e maniera subjectiva e consequentamein unilateral, cura ch'ei setracta da sedumandar co quei tut dueigi ir a finir. Aschia eisi pils ins sulettamein la polizia che po e che duei retener la «canaglia». Pils auters ein las revoltas dils giuvenils la cumprova ch'ei mondi bia memia bein cun ils giuvenils ed els giavischan forsa schizun ina crisa economica per remiedi. Ch'ins ha era arrestau giuvenils digl exterior, ei per auters puspei in mussament eclatant che l'entira caussa seigi insumma vegnida instradada e dirigida entras jasters neu digl exterior.

Las revoltas ed il malruaus dils giuvenils han provocau schibein tier ils politichers sco era tier «gl'um cumin» quei mecanissem menziunau. E quei ei il pli deplorabel, pertgei che gest ina dallas raschuns essenzialas dallas revoltas ei il fatg ch'il dialog funcziunescha buca pli. Il dialog damonda e pretenda in lungatg communabel. Sch'ils carschi han sin fundament da lur experienzias effectivamein dapli segirtad e survesta, lu astga ins spitgar dad els, e primarmein dils politichers, ch'els ughegien gl'emprem pass per capir il niev lungatg dils giuvenils, e quei buca spirontamein mo da lur perspectiva e da lur interess ano.

La tema communabla

Las revoltas dils giuvenils han effectuaui ina tema communabla: tema da midadas radicalas, tema d'in futur plein malruaus, la tema che nies sistem economic mondi a frusta e cun el la beinstonza da quels che possedan ina tala.

Quella tema ei denton motivada mo parzialmein entras ils schabetgs digl onn vargau e current. Ella schai e fora pli afuns. Gl'ei la tema dil futur che stermenta pli u meins nus tuts. Nossa tema dil futur sedifferenziescha probablamein buc smiul dalla tema dil futur che inquietescha ils giuvenils, abstrahau che lezs han aunc in pli liung futur en mira, ch'els han per aschidadir da supportar in pli liung futur. E la tema dils giuvenils fa tema, perquei ch'ella ei per ina gronda part era nossa tema.

En sesez eisi tragic che expressivamein la tema communabla sto effectuar ina separaziun ed ina confruntaziun pli recenta dallas generaziuns. La tema dil futur sa mo vegnir dumignada en lavur cumina pil futur. Nies futur ei buca primarmein periclitaus entras il giuvenils che randaleschan, mobein entras las malsognas da nossa societad che stimuleschan ils giuvenils per la revolta. Senza la giuventetgna ha nossa societad negin futur. Cun ina giuventetgna passiva e resignada pudess quei futur esser aunc pli schampers. El dialog cun ils giuvenils che patratgan empau auter e che dian forsa era, mo ualti dad ault, quei che nus ughegein el mender cass da patertgar, cun quels giuvenils savein nus eventualmein cooperar a pro dad in meglier futur.

Malsognas dalla societad – stimol per las revoltas

La famiglia

Per ch'il singul individui sappi sesviluppar ad ina persunalitad equilibrada, independenta e qualificada per la cunvivenza denter ils humans, basegna ei en tuttacass quei cauld casa che promova e garantisce la segirezia ed il beinstar da tgierp ed olma, lu era in cert diember constant da personas che stattan en relaziun cun gl'individui e nua che gest gl'individui sa fixar siu plaz enteifer ina reit da relaziuns humanas. Quei tut porscha la famiglia sco cuminonza da viver: Ella ei in refugi stabil nua che las pli differentas relaziuns signadas dalla carezia existan e san sesviluppar, nua che la cunvivenza cun il concarstgaun sa vegnir exercitada, ils agens interess san vegnir promovi cun prender risguard sils auters. E cheu

seporscha era la pusseivladad d'emprender da lugar conflicts senza far diever dalla violenza.

S'entelli che las famiglias intactas fan la paretta da vegnir pli e pli scarsas, eisi senza dubi las famiglias ellas regions campestras che han aunc actualmein las meglieras letgas. Entschiet cun la veta religiosa che sa esser ina schanza grondiusa per dar tegn e per disfar temas da viver buca giustificadas, entochen agl ambient che ei aunc pli u meins semantenius el rom natural. Per ina gronda part silmeins! Quei che pertucca ils giuvenils da Turitg ch'ei stai e che ein cumpigliai el cunfar dallas revoltas, vegn ei dallas gadas fatg valer ch'els derivien da famiglias intactas senza las nodas exteriuras da disturbis da num. Quei che sefa davos las culissas percorsch'ins denton pil pli buca sil fiat. Ils babs dallas «carrieras grondas» per semeglia che drovan tgau e cumbels spirontamein per il «progress ed il success» persunal e professiunal, sch'ei va bein han els aunc peda a casa da beiber e magliar senza la gasetta quotidiana enta maun. E la dunna, sch'ella ei propi «emanzipada», duess ella magari era pigliar a mauns zatgei cun «tgau e pei», secapescha buc exnum en favur dalla famiglia. Ni era che bab e mumma ein necessitai da s'integrar el process dalla lavur per finanziar la casa nova, gl'auto, il viadi vi ad ultramar . . . E l'ironia dall'interpresa: Gest la casa nova sa cheutras destruir il dacasa dil tuttatfatg. Ni quei che concerna dapli gl'ambient schi tipic dil marcau da Turitg (ed era da numerus auters): las relaziuns da viver aschi stretgas e nunpersunalas, la nervusadad caschunada entas las imissiuns da caneras, il schamper clima social ellas casernas da habitar. E lu aunc las numerusas raschuns «internas» che sedattan dallas «exteriuras», sco per semeglia la inhabilitad dils geniturs da dar a lur affons la carezia ed igl agid verdeivel en veta al fatg ch'els sezs ein encavistrai en ina mahoia da problems buca dumignai. Quels ed ulteriurs problems tucca ei spirontamein als geniturs da sligiar: Era il stadi che «schurmegia» ufficialmein la veta da famiglia, lai facticamein ils geniturs amiez liug. Ina gronda part dils giuvenils dils marcaus serecruteschan apparentamein da talas famiglias strapazzadas che piteschan da relaziuns disturbadas che existan el zuppau. Per menziunar nossas relaziuns en quei connex: Las raschuns «exteriuras» sco ellas ein vegnidas allegadas e che creeschon las «interiuras», ellas ein da principi aunc buca s'ignivadas en nos ambients ch'ins ha per disa da numnar «mudests» ni magari «davos la glina». Denton vegn ei a depender grondamein da nus e da nos contemporans, tgei che nus fagein, surfagein ni tralascchein oz a pro dils humans. Ei fuss totalmein falliu da plidar da progress e da success, sche nossas regions vegnan pli e pli betunadas, sche «nossa

glieud» entscheiva era a sestuschar culs cumbels per l'enconuschenta specia da «carriera e success» pils quater dis terresters.

Cu gl'igniv ei memia pigns

La Cumissiun federala per damondas dalla giuventetgna fa era menziun da famiglias intactas els ambients pertuccai dallas revoltas, – da famiglias intactas che san nungrazia porscher als affons las pusseivladads necessarias per lur svilup social. Perquei ch'ellas ein memia pintgas, quellas famiglias. Quei spazi da relaziuns, che consista magari mo dalla mumma, parzialmein dil bab e lu forsa aunc da silpli in fargliun, sa ademplir mo per part ils basegns socials e las fuormas da communicaziun ch'ei basegna porscher ad affons per daventar femnas ed umens carschi. En vesta allas famiglias pintgas dad ozildi basegna ei pils affons oravontut la pusseivladad constanta da saver sescuntrar cun cumpans da pli u meins la medema vegliadetgna. Sche las premissas exteriuras leutier mauncan aunc, sco per semeglia plazzas da giug, localitads necessarias e.a.v., lu sa quei tut ver consequenzas gest aschi fatalas sco relaziuns da famiglia disturbadas. In exempel eclatant co gl'instinct dalla natira humana semantegn e dat magari aunc sinzur suenter onns, ein bein ils differents exempels da giuvenils ord nos marcaus che ein secasai tscheu e leu en nos vitgs muntagnards per viver e luvrar leu da cuminonza. Segiramein, quellas fuormas da viver e d'exister ein per nossas relaziuns onz jastras, e da nusautri vegnan ellas pil pli ridiculizadas. Fuss ei buc pli cunvegnet e cristian sche nus demussassen cheu plitost capientscha e schizun beinvuglientscha per nos frars e nossas soras dils marcaus anonims che han pil pli giu mo la letga da passentar lur affonza en ambients nua che la natira dil human e la natira pil human ein vegnidadas negligidas e disfatgas?

Arisguard nus e nossas relaziuns: Aunc existan per la plipart quellas bunas premissas che lubeschan a nos affons cunvivenza entira ed intensiva cun lur cumpans. Per la plipart existan ellas aunc, quellas premissas, en nos vitgs grischuns en tuttaçass. Ellas ein denton gia periclitadas leu, nua ch'ins lubescha als indigens ed als turists da spassegiar cun lur tgauns, mo scamonda als affons da far lur giugs, – per gie buca tartignar e destruir las fatschadas renovadas, las classenas . . .

Violenza e cunterviolenza

Tenor il meini dalla cumissiun federala ei la violenza dils giuvenils che randaleschan, l'expressiun d'ina situaziun desperada, cungida cun ina detga purziun malesser. Las revoltas seigien per els in mied legitim per realisar lur postulats, cunquei ch'ils auters hagien apparentamein disdiu. Aschilunsch l'optica subjectiva da quels giuvenils.

Macaber e ver enina eisi, che la plipart dils giuvenils dalla revolta ein sezs unfrendas dalla violenza e rispundan pia cun violenza. Tenor observaziuns fatgas, ein las demonstraziuns dils giuvenils per semeglia buca drizzadas senza intenziun e mira enviers x zatgei veseivel e palpabel, mobein expressivamein e cun ponderaziun encunter objects che muntan per els simbols dalla suppressiun e dil mund materialistic ch'els sbetan. In center d'in marcau mundial che consista pli u meins mo da centers da cumpra e dad autras interpresas gigantes, ha negina valur positiva per ils giuvenils dalla revolta. Era nusauters san tals centers nuota exnum incantar!

Per ils «caots» en tuttacass, per duvrar quella magnifica creaziun d'ina toccanada da plaid, ei il center dil marcau mundial enzatgei dil tuttafatg jester che lubescha negina identificaziun, in liug schi tipic e simbolic nua ch'els san buca sesviluppar, in liug ch'emporta ad els buc bia sch'el va a manez e marsiala. E per els eisi lu era mo ils possessurs dallas fatschentas che han il donn. La Cumissiun federala per damondas dils giuvenils contestescha la fama ch'ils giuvenils extremists vegnien manipulai d'ordeifer. Ei detti bein tals che emprovien da surduvrar quels giuvenils malcontentes e revoltonts per lur finamiras magari «politicass», sco quei seigi il dafar dallas gruppaziuns politicass in summa da recaltgar simpatisants e commembers cun caschuns dad acziuns pli accentuadas, – da tgei natira ch'ellas seigien.

La violenza ella veta dil mintgadi

Ei fuss impertinent da nus tuts, da vuler snegar ch'ils giuvenils dallas revoltas seigien carschi e vegni «gronds» en in mund nua ch'els ein permanentamein vegni confruntai cun violenza, era cun la legitimada. Nus tuts «gudin» di per di violenza, seigi quei persunalmein, seigi quei entras observaziuns. El traffic stradal, els «carrussels» magari ominus dalla politica, ella economia, ellas concorrenzas sportivas e culturalas, al plaz da lavur, – pil pli vala il dretg dil ferm, era sche ils elements dalla

violenza, cumbinai cun ils regls exagerai dalla ambiziun restan pil pli sut la cozza tschuffa ed anonima, enstagl ch'els fussen palpabels e semus-sassen aviartamein cun la nodacasa meritada. Cheu caztga ei da citar Clemens Pally ord «In diari da catscha», nua ch'el resda dallas terradas totalas sco ellas sefan magari tier ils animals selvadis. «... Il fleivel sto ceder, e negin fa cass pli dad el. Quei ei la lescha dalla natira senza giudezi e pér memia savens era digl animal cun sauna raschun, dil carstgaun.» Gie, deplorablamein ha era nossa gliעד dallas muntognas entras biaras midadas structuralas dalla civilisaziun e dalla economia per part entschiet ad imitar ils animals senza giudezi ed ils «campiuns» dallas «carrieras grondas» ch'ei basignava buc tschels onns per dumignar honestamein il mund e siu tenti.

Sco gia detg, la pluralitad dils giuvenils, cun e senza ils sentiments dil malesser, sedistanziescha dallas acziuns da violenza, ils plirs dad els ein apparentamein tenor l'opiniun dalla cumissiun federala menziunada sezs unfrendas dalla violenza, ed els hagien stuiu far persenn ch'ins sappi acquistar zatgei cun la violenza, ... silmeins zatgei.

Els han sentiu violenza directa per exempel en famiglia, en la educaziun pli che differentas gadas ed in summa, violenza indirecta al plaz da lavur, alla tscherca d'ina habitaziun, da pusseivladads da passentar il temps liber, ni alla tscherca d'in tec in techet reconuschientscha e carezia.

Ual e per casualitad propi nuncalculada e tonpli simbolica audel jeu neu dil Radio romontsch il predicatur Marcus Flury, il plevon da Danis ad emparar: «Nua ei tiu frar?» Duas, forse treis e schizun quater gadas ha el citau quels plaids dil Segner tenor la Bibla en in tun da renfatscha: «Nua ei tiu frar?»

Per nus humans che essan signai in tec in techet cun la noda da Cain, ei Dieus la finfinala quel che damonda suenter nos frars. La damonda da Diu: «Nua ei tiu frar?» resta per tuts temps la pli impurtonta damonda da Diu a nus carstgauns. Pertgei Dieus s'engascha pil carstgaun.

Uost 1981